

Wojciech Słomski

"Od teoretycznej ku aplikowanej
estetyce : (problemy filozofie dejín
estetiky na Slovensku)", Jana
Sašková, Prešov 2001 : [recenzja]

Doctrina. Studia społeczno-polityczne 2, 465-466

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wojciech Słomski

Jana Sošková, *Od teoretickej ku aplikovanej estetike (Problémy filozofie dejín estetiky na Slovensku)*, Prešov 2001, s. 294

Poznanie minulosti a trendov tradícií patrí k trvalým znakom kvality kultúry každého národa. Recenzovaná práca J. Soškovej zameriava pozornosť na tradície filozoficko-estetického myslenia na Slovensku. Je členená na dve časti. V prvej sa autorka venuje metodologickým problémom skúmania dejín estetického myslenia na Slovensku, ktoré vyplývajú z historického a geografického postavenia Slovenska a z osobitostí formovania estetického myslenia na Slovensku. Uprednostňuje geografické a časové vymedzenie dejín estetiky „na Slovensku“ a nie „slovenské dejiny“ vzhľadom k pozícii Slovenska ako „križovatky“ kultúr a mnohonárodnostného charakteru duchovnej produkcie na území Slovenska. Prednosťou pozície „križovatky“ kultúr je podľa autorky intenzívny a nepretržitý kontakt s európskym estetickým myslením, kritická reflexia európskeho myslenia a tendencie k syntéze. Kritizuje zároveň názory, ktoré z pozície križovatky odvodzujú „nepôvodnosť“ slovenského estetického myslenia, jeho „epigónstvo“, prípadnú „vplyvológiu“, „plagiátorstvo“ a pod.

Autorka chápe estetiku ako filozofickú, teoreticko-empirickú disciplínu s výrazným interdisciplinárnym charakterom. „Dejiny estetiky“ považuje autorka za dominantnú časť štruktúry vnútorných disciplín estetiky, pretože skúmajú vývoj samého poznania estetického sveta, vysvetľujú príčiny vzniku jednotlivých názorov a koncepcií, vysvetľujú axiomatické poznanie a spôsob jeho overovania, posudzujú deskriptívnosť, normatívnu a kognitívnu možnosti jednotlivých estetických doktrín. V tomto zmysle odlišuje dejiny estetiky od dejín umenia. Dejiny estetiky, keďže podľa autorky reflektujú dejinný pohyb estetického myslenia a dotýkajú sa otázky samého zmyslu estetického poznania sú v určitom zmysle „filozofiou“ a autorka poukazuje na súvislosť medzi dejinami filozofie a dejinami estetického myslenia. Pod estetickým myslením rozumie autorka myslenie v estetických pojmoch a kategóriách o povahe a zmysle estetického a umeleckej skutočnosti, ktoré môže mať rôznu podobu zrelosti, systematickosti a metodologickej ujasnenosti (s. 15-49). Vyčleňuje teoretickú estetiku, ktorú považuje za súčasť filozofie, ďalej špeciálnu estetiku, ktorú považuje za estetiku jednotlivých druhov umenia, potom programovú estetiku, ktorú považuje za estetickú doktrínu konkrétneho autora umeleckého diela a praktickú estetiku, ktorú považuje za praktickú aplikáciu konkrétnej doktríny

či už autorom diela, alebo umeleckým kritikom, znalcom, alebo príjemcom (s. 59-64). V závere I. časti práce autorka zovšeobecňuje uvedené črty v dejinách estetického myslenia na Slovensku a ukazuje dominantné tendencie vývoja estetického myslenia na Slovensku. V protiklade k zaužívaným hodnoteniam dejín estetického myslenia na Slovensku autorka hovorí o „výhodách tzv. oneskoreného vývoja“; kritizuje predsudochné označenie zisteného vplyvu európskej doktríny za „epigónstvo a plagiátorstvo“, kritizuje hodnotenie tzv. všestrannosti slovenských autorov ako „eklekticismus“, a upozorňuje na charakteristické črty estetického myslenia na Slovensku ktorými sú tendencia k syntéze a anticipácie neskorších európskych doktrín (s. 76-89).

Druhá časť práce je venovaná jednotlivým predstaviteľom teoretickej (filozofickej) estetiky na Slovensku. Teoretické estetické myslenie na Slovensku sa intenzívne rozvíja v 19. storočí v kritickej nadväznosti na európske estetické a filozofické myslenie - nemecké, francúzske, anglické, talianske, vrátane českej, poľskej a ruskej filozoficko-estetickéj produkcie. Autorka analyzuje (s. 99-120) chápanie estetiky ako vedy a jej vzťahu k filozofii u kľúčových predstaviteľov, akými boli Michal Greguš, František Palacký, Karol Kuzmány, Andrej Vandrák. V ďalšej kapitole druhej časti, nadväzujúc na svoju prácu Estetika Michala Greguša (FF PU Prešov, 1998) sa venuje prínosu M. Greguša v dejinách estetiky jeho koncepciou estetickéj analýzy umenia prostredníctvom pojmu znak (s. 121-152). U ďalšieho významného slovenského autora Karola Kuzmányho (s. 153-168) analyzuje autorka koncepciu umenia ako tvorenia bytia a fenomenologické anticipácie. Na Slovensku neboli zvláštnosťou ani názory, ktoré estetiku považovali za filozofiu cieľov – napríklad Andrej Vandrák (s. 169-187), odvodzujúci estetiku z Kantovej a Friesovej etiky, no ani mystické a intuitivistické prístupy. Napríklad v koncepcii „videňja“ ako nového noetického princípu u Petra Kellnera-Záboja Hostinského (s. 188-218), ktorý ašpiroval na vybudovanie „slovanskej“ vedy v kontexte vtedajšieho poľského mesianizmu a poľskej estetiky Kremerovej. Aj intuitivizmus Nikolaja Onufrieviča Losského (s. 219-243) má v estetike mystické vyústenia. Prácu uzatvára kriticko-realistická filozofia umenia Svätopluka Štúra (s. 244-279), ktorá je v pravom slova zmysle filozofickou estetickou doktrínou.

Monografia J. Soškovej nie je koncipovaná ako ucelené „dejiny estetiky“ na Slovensku, ale ako jeden z možných metodologických modelov skúmania zložitého vývinu estetického myslenia na Slovensku, ktorý by mohol viesť ku zmene optiky a zaužívaných hodnotiacich stereotypov hodnotenia slovenskej produkcie.

Wojciech SŁOMSKI

Prof. dr hab., Dziekan Wydziału Zarządzania, Wydział Zarządzania, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie